

Ключові слова: право як цільове поняття, техніка як юридичне мистецтво, норми і принципи права, вимога єдності права.

Ключевые слова: право как целевое понятие, техника как юридическое мистецтво, нормы и принципы права, требование единства права.

Key words: law as a target concept, technique as legal art, norms and principles of law, the requirement of unity of law.

РЯЗАНОВ МИХАЙЛО ЮРІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
докторант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, доцент*

АРТЕФАКТНІСТЬ ПРАВОВОЇ СПАДЩИНИ

Сучасні підходи до осмислення права та складових, які входять в його поле, наразі осмислюється як «процес збереження, відтворення, розвитку й постійного відновлення» [1]. Сполучним матеріалом цих процесів виступає правова спадщина, роль якої – забезпечення процесу породження й самопоновлення права на кожному етапі його розвитку.

Тут доречним буде розглядати усю правову спадщину в рамках інформаційно-семіотичного підходу, в якому вона представляється як система знаків, образів, що отримали «юридичне означення», і відтворюються людьми у практиці. Під «юридичним означенням» мається на увазі створення правових артефактів – спеціальних знакових засобів, за допомогою яких здійснюється кодування й трансляція інформації про правову реальність.

В сучасній науці існують різні трактування терміну «артефакт», а саме у широкому та вузькому сенсах. У вузькому сенсі артефакт означає матеріальний об'єкт, виготовлений людиною. Широке розуміння артефакту передбачає його осмислення, як продукту історії людства, що включають ідеальне й матеріальне. Широке розуміння артефакту, по-перше, було обумовлене тим, що у культурологічній школі під «знаряддям» розумілась, наприклад, мова, явище очевидне і не матеріальне. В будь-якому сенсі, слід констатувати що артефакти існують в межах соціуму, а отже по своїй суті, по своєму походженню й розвитку – соціальні. Відповідно в праві, під правовими артефактами можна розглядати феномени, які створені людиною та суспільством у правовій сфері: предмети, засоби і способи діяльності, символи, знаки, образи [2, с. 145]. У свою чергу, В. А. Бачинін визначає артефакт як пізнавальну модель, результат інтелектуальної творчої діяльності людини, його мислей, уяви, інтуїції. На думку дослідника, правові артефакти відображають ті реалії, які стояли поза ними, відповідно усі правові артефакти – це джерело інформації про об'єкти правової спадщини та колізії: особливості які відійшли у минуле [3, с. 12].

При цьому артефакти знаходяться не тільки поза людиною, а імпліцитно функціонують у ній. Саме з них індивід бере смисли,

мотиви та значення своєї правової поведінки. Більшість правових артефактів є концептами, тобто їх значущість і зміст визначаються не через онтологічні якості та параметри їх буття, а через наявну традицію права [4, с. 56]. Таким чином, артефакт це система, що позначає, мінімальну репрезентативно-конструктивну одиницю штучного світу, а отже, є елементарною частиною будь-якого семантичного простору, в тому числі і права.

Правовий артефакт як узагальнююча категорія позначає всі типи й варіації об'єктів правової спадщини. Таким чином, коли ми говоримо о феноменах правової спадщини, що мають принципово різну як матеріальну, так і репрезентативну організацію, ми говоримо про те, що вони представляють собою певні артефакти, а саму правову спадщину визнаємо – артефактною.

Нас, у першу чергу цікавить відношення ідей, інформації до об'єктивованого світу артефактів. Базове, принципове припущення, будується на тому, що артефакти є знаковими формами, значеннями яких виступають пов'язані з ними, з їхнім формування, їх використанням деонтичних (поведінкових) норм, ідей, цілей, планів [5, с. 49].

На думку Л. Буразіна, природа буд-яких артефактів, визначається наміром «автору» артефакту визначити його зміст. Іншими словами, артефакт це об'єкт, який був навмисно створений для досягнення певної мети, яка повинна бути досягнута згідно передбаченого плану реалізації (інтенціональний і функціональний аспекти артефакту). На думку дослідників артефактів, план реалізації (у їхній термінології – план використання) є змістом авторської мети артефакту. Більше того, саме мета виступає основою артефакту й вона повинна бути прослідкована в її історичному розвитку, в процесі їх створення й наступної модифікації [6]. Необхідно відзначити, що артефакти можуть бути переінтерпретовані, змінені, можуть здобувати нові функції й втрачати старі. Тому історія намірів, що лежить в основі реальності артефакту, не обмежується оригінальним творчим процесом. Це послідовність укоріненних процесів створення, переосмислення й модифікації.

Таким чином, поняття наміру, плану дій і історії конкурують між собою, претендуючи на визначення онтології артефактів. Подібна конкуренція відзначається сучасними юристами в теорії права. Концепції наміру законодавця, мети норми, історії законодавства й соціального плану вже давно намагаються, як окремо, так і в різних комбінаціях, урахувувати як специфічну реальність правових інститутів. Багато правових інститутів ведуть своє походження від авторитетного акту, який є навмисним, зміст якого часто в тій або іншій формі реконструюється для інтерпретації найбільш проблемних аспектів конкретного застосування цього інституту. Але намір – це ще не все. Ідея про те, що закон не може бути просто винаходом законодавця, й що він повинен бути зафіксований у соціальному житті, тим самим переслідуючи певні соціальні інтереси й мету, є однією з найважливіших. Подібно цьому в теорії права прийнято говорити про те, що правову норму не можна тлумачити ізольовано, і що кожний

правовий інститут повинен розглядатися у світлі всієї правової системи або навіть у світлі її «законодавчої історії». У даному судженні можна чітко визначити паралелізм між областю правових артефактів і областю правових інститутів.

Багато правових артефактів виходять зі звичних дій, що не мають явного й усвідомленого змісту, тобто не відповідають критерію «усвідомленого авторства». Правовий артефакт, згідно наведеного визначення, характеризується особливим використанням, тому що ціль його існування залежить від навмисних цілей індивіда/суспільства підтримувати його [7].

Як зазначає І. Л. Честнов, прийняття закону чи формування «локального» звичаю ще не гарантує його перетворення в діюче право, його входження в реальний правовий порядок. Для цього потрібно фактичне використання цього нововведення як правозастосовувачем, так і широкими народними масами. Саме за конкретними людьми залишається завершальне слово у питанні щодо того, чи буде відібрана історією відповідна правова інновація [8].

Експлікація правових артефактів є більш складною й абстрактною, ніж експлікація матеріальних артефактів, тому що правова система є абстрактним інституціональним об'єктом, який зберігається згодом через ті ж дії, які пояснюють його появу в першу чергу [8].

Виходячи із цього, класифікація артефактів може проводитися за характером їх навмисності, тобто навмисні артефакти – цілеспрямовано створювані (прийняття закону) і рецидивні артефакти – явища створювані в результаті цілеспрямованих дій, але не були наміром створити артефакт подібного роду (правовий інститут).

Способом класифікації правових артефактів може виступати їх роль в визначенні і встановленні загальнообов'язкових правил, способу офіційно закріплення на:

1) нормативні правові артефакти – об'єкти наділені обов'язковим дотриманням, містять норми поведінки і санкції за порушення встановленої моделі. До нормативних правових артефактів доречно віднести – закони, інститути, канонічні норми та інші;

2) ненормативні правові артефакти – об'єкти які відіграють відповідну правову роль в регуляції поведінки, але не містять в собі зобов'язань чи встановленої реакції з боку держави чи групи осіб. До них можна віднести міфи, ритуали, міфологеми.

Представлені варіанти групування видів правових артефактів безумовно не вичерпні. Існують і інші характеристики, які можуть бути використані у подальшому наукою для класифікації та систематизації правових артефактів. Зазначені види правових артефактів – це лише спроба представити їх у якості мінімально репрезентативно-конструктивного елемента правової спадщини. Поряд з цим, правові артефакти є многогранними і поліморфними, оскільки вони несуть в собі певну інформацію кожного періоду свого існування.

Список використаної літератури:

1. Леонов И. В., Филиппова-Стоян Л. Е. Историко-культурные структуры артефактов: методы изучения, критерии идентификации и практики сохранения. *Человек. Культура*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriko-kulturnye-struktury-artefaktov-metody-izucheniya-kriterii-identifikatsii-i-praktiki-sohraneniya>
2. Красноглазов А. Б. Функционирование артефакта в культурно-семантическом пространстве : дис. ... д-ра философ. наук : 17.00.08. Российский институт культурологии. Москва, 1995. 398 с.
3. Бачинин В. А. Метафизическая культурология права и юридические артефакты. *Формирование дисциплинарного пространства культурологии*. Материалы научно-методической конференции. 16 января 2001 г. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. Вып. 11. С. 10–20.
4. Овчинникова А. П. Феноменология правовой культуры: філософсько-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. 212 с.
5. Рязанов М. Ю. Правові артефакти та культурний код права. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 46–51.
6. Roversi Corrado. Legal Metaphoric Artifacts (March 18, 2014). DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2410790>
7. Культуральные исследования права: монография / под общ. ред. И. Л. Честнова, Е. Н. Тонкова. СПб. : Альбейя, 2018. 431 с.
8. Burazin Luka Can There Be an Artifact Theory of Law? *Ratio Juris*. Vol. 29, № 3, 216. P. 388. URL: https://www.pravo.unizg.hr/_news/26511/Burazin-2016-Ratio_Juris.pdf

Ключові слова: артефакт, правовий артефакт, семіотика, знак, правовий інститут.

Ключевые слова: артефакт, правовой артефакт, семиотика, знак, правовой институт.

Key words: artifact, legal artifact, semiotics, sign, legal institution.

ТІЩЕНКО ЮЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО МІФУ

У сучасній філософії права розгляд питань існування правових міфів і виокремлення їх місця у правовій реальності здійснюються у руслі системи методологічних підходів, концепцій і ідей.

Розуміння сутності правового міфу досягається, зокрема, шляхом дослідження природи і змісту міфу як феномена культури за допомогою культурологічного підходу. Правовий міф при цьому розглядається і у взаємодії